

UNIVERZITA KOMENSKÉHO V BRATISLAVE
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

KRÍZY DOSPIEVANIA A LITERATÚRA PRE MLÁDEŽ

Bakalárska práca

2022

Rebecca Emília Horvátová

UNIVERZITA KOMENSKÉHO V BRATISLAVE
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

KRÍZY DOSPIEVANIA A LITERATÚRA PRE MLÁDEŽ

Bakalárska práca

Študijný program: Liečebná pedagogika

Študijný odbor: Logopédia a liečebná pedagogika

Školiaca pracovisko: PdF UK, KLP – Katedra liečebnej pedagogiky

Školiteľ: PhDr. Kvetoslava Kotrbová, PhD., MPH

BRATISLAVA 2022

Rebecca Emília Horvatová

ZADANIE ZÁVEREČNEJ PRÁCE

Univerzita Komenského v Bratislave
Pedagogická fakulta

57805577

ZADANIE ZÁVEREČNEJ PRÁCE

Meno a priezvisko študenta: Rebecca Emília Horvátová
Študijný program: liečebná pedagogika (Jednoodborové štúdium, bakalársky I. st., denná forma)
Študijný odbor: logopédia a liečebná pedagogika
Typ záverečnej práce: bakalárska
Jazyk záverečnej práce: slovenský
Sekundárny jazyk: anglický

Názov: Krízy dospievania a literatúra pre mládež
Crisis of adolescence and literature of youth

Anotácia: Práca#sa zaoberá záťažovými a krízovými situáciami u mladých ľudí - ich príčinami, prejavmi, prípadne dôsledkami a možnosťami zvládania prostredníctvom literatúry pre mládež.

Vedúci: PhDr. Kvetoslava Kotrbová, PhD., MPH
Katedra: PdF.KLP - Katedra liečebnej pedagogiky
PdF vedúci katedry: doc. Mgr. Zuzana Fábry Lucká, PhD.

Dátum zadania: 29.10.2020

Dátum schválenia: 16.04.2022

garant študijného programu

.....
študent

.....
vedúci práce

4 ODPORUČANÉ LITERÁRNE DIELA

Biblioterapia sa zameriava na racionálne a emočné vnímanie vybraného diela. Ako prvá sa aktivuje emočná zložka, pretože silné emočné zážitky umožňujú čitateľovi dostať sa hlbšie do dejú príbehu. Racionálna zložka sa aktivuje až potom, ako odznejú najväčšie, niekedy až búrlivé zážitky z prečítaného. Obvykle terapeut vedie klienta k stotožneniu sa s kladným hrdinom knihy a k jeho konečnému víťazstvu. Preto by mali čítané príbehy klienta „dopadnúť dobre“. V biblioterapii sa však nemusí vždy jednať iba o stotožnenie sa s kladným hrdinom či hrdinkou (Svoboda, 2013).

Prvá kniha, ktorú odporúčame, sa volá **Chut' žiť**. Ide o autobiografickú knihu Valentíny Sedilekovej, ktorá vyšla v roku 2019. Autorka v nej opisuje svoj život s anorexiou a podrobne popisuje, čo prežívala a aké mala myšlienky. Obsahom knihy je 43 krátkych situácií zo života, s ktorými sa stretla. Sú to bežné situácie, s ktorými by sa adolescenti trpiaci PPP mohli stotožniť. Súčasťou knihy sú aj obrázky, ktoré kreslili dievčatá bojujúce s touto poruchou. Okrem toho sa v knihe nachádzajú aj informácie a fakty, ktoré by mohli byť taktiež nápomocné. Na konci knihy sa nachádza rozhovor so psychiatrickou, ktorá poskytuje celkové informácie o PPP a odpovede na otázky, ktoré by si adolescenti s touto poruchou mohli pokladať. Ďalej je tam aj rozhovor s nutričnou poradkyňou zaoberajúci sa zdravým stravovaním. Svojim príspevkom prispela aj úspešná krasokorčuliarka, ktorá hovorí o PPP medzi športovcami. V rámci biblioterapie môžeme pracovať s celou knihou alebo len s jej určitou časťou, ktorú vyberieme. Úryvky sú krátke, takže si ich môžu klienti prečítať aj počas terapie a následne sa k nim vyjadriť, či sa s podobnou situáciou niekedy stretli, ako sa oni pri nej cítili a ako sa dá riešiť. Knihu odporúčame adolescentom približne od 16 rokov.

Ďalšiu knihu, ktorú odporúčame, sa nazýva **Niečo ako čistá depka**. Tento autobiografický román napísal Ned Vizzinia a vydal ho v roku 2006. Dej sa odohráva v New Yourku, kde žije 15-ročný chlapec Craig, ktorý trpí depresiami. Študuje na prestížnej škole, ktorá pre neho predstavuje veľký tlak, má strach z budúcnosti, nemôže spať a ani poriadne jesť. Najhoršie však je, že má samovražedné myšlienky. Jedného dňa sa sám rozhodne zavolať na linku pomoci, kde mu povedia, aby sa dostavil do nemocnice. Ďalej v knihe opisuje svoj život v nemocnici a to, ako sa postupne vyliečil. Tento príbeh môže byť pre

adolescentov veľmi motivujúci a dodáva človeku nádej, že sa môže vyliečiť. Ukazuje, že nie je hanba ak si človek zavolá sám pomoc. Knihu by sme neodporučili čítať adolescentom, ktorí majú strach z hospitalizácie kvôli ostatným pacientom, ktorí sa tiež na psychiatrii nachádzajú. Craig síce v knihe s druhými pacientmi vychádzal dobre, ale ich stav pôsobil niekedy odstrašujúco. Kniha je vhodná pre adolescentov od 15 rokov.

Tretia kniha, ktorú odporúčame, sa nazýva **Memento**, vyšla v roku 1986 a jej autorom je Radek John. Príbeh sa odohráva za socializmu a jeho hlavná postava je Michal, ktorý spadol do závislosti na tvrdých drogách. Svoju skúsenosť s drogami prirovná k jazde na tobogane, do ktorého raz nasadneš a už ho nevieš zastaviť. Životom ho sprevádzala jeho priateľka Eva, tá však mala so závislosťou rovnaký problém a spáchala samovraždu. Michala v jeho závislosti nič nezastavilo. Stále presviedčal samého seba, že to má pod kontrolou a myslel si, že môže začať žiť normálny život. Tento príbeh sa končí keď Michala odnesú na psychiatrickú liečebňu s trvalým a nevratným poškodením mozgu. Do tohto stavu sa dostal vďaka dlhodobému užívaniu tvrdých drog. Takúto knihu by sme mohli odporučiť adolescentom, ktorí experimentujú s drogami. Príbeh pôsobí odstrašujúco a ukazuje, aké je ťažké sa zo závislosti dostať a kam až môže človeka dostať. Knihu by sme odporučili adolescentom nad 18 rokov. Kontraindikáciou pri tejto knižke môže byť napríklad obdobie, kedy sa príbeh odohráva. Socializmus je adolescentom dosť vzdialený a nemusia mu rozumieť. V knihe autor opisuje aj surové scény a smrť človeka, preto kniha nie je vhodná pre citlivejšie povahy.

Ďalšiu knihu, ktorú môžeme odporučiť adolescentom o drogovej tematike, sa nazýva **My deti zo stanice Zoo**. Napísala ju Cristiane F. a vyšla v roku 2015. Opisuje skutočný príbeh Christiane, ktorá žila v Berlíne v druhej polovici 70. rokov a ako 13 ročná prvý krát okúsila drogy. Potupne sa stala závislou na heroíne a zarábala si na neho prostitúciou. V knihe opisuje aj osudy jej kamarátov. Túto knihu odporúčame preto, lebo ukazuje adolescentom, ako hlboko až človek môže padnúť, keď začne brať drogy. Zároveň však poukazuje aj na to, že sa dá zo závislosti dostať von, pretože niektoré postavy z knihy dnes žijú normálnym životom. Kniha je podľa nás vhodná pre adolescentov až od 18 rokov. Autorka v nej spomína erotické scény a prostitúciu, preto nie je vhodná pre senzitívnejších adolescentov.

Piatou, nami odporúčanou knihou, je **Mlieko a med** od autorky Rupí Kaur. Kniha vyšla v roku 2015 a je to zbierka poézie a prózy. V knihe sú preberané mnohé témy ako

láska, rozchody, samota, promiskuita, zneužívanie, ženskosť, sebahodnota, sex, materstvo či otcovstvo. Adolescenti môžu nájsť v knihe citáty, ktoré vyjadrujú ich momentálny stav a pocity. Učia sa tak lepšie identifikovať, čo cítia. Kniha je rozdelená na 4 kapitoly (zranená, milovaná, zlomená, zahojená), s ktorými môžeme zvlášť pracovať. Dá sa však pracovať aj s každým citátom osobitne, napríklad tak, že by klienti k nemu dopísali pokračovanie. Knihu by sme odporučili hlavne pre dievčatá od 15 rokov. Neodporučili by sme ju v tom prípade, ak si napríklad dievča prechádza určitým problémom spomínaným v knihe a ešte o ňom nechce alebo nie je pripravená hovoriť.

Šiesta kniha sa nazýva **Kam zmizla Aljaška**, napísal ju známy spisovateľ John Green a vydal ju v roku 2005. Hlavnou postavou je Miles, prezývaný Macek, ktorý sa rozhodol ísť na strednú školu v Alabame. Na novej škole zapadne do partie menej obľúbených a chudobnejších detí, ktoré súperia proti školským rivalom. Členkou tejto partie je aj Aljaška, do ktorej sa Miles zamiluje. Jedného dňa sa však spolu opijú a Aljaška sadne za volant svojho auta a havaruje. Knihu by sme odporučili dievčatám a chlapcom približne od 15 rokov. Vhodná je hlavne pre extrovertné povahy, pretože Miles sa pohybuje a zaujíma zväčša o jeho rovesníkov, tak ako to je v ich veku bežné.

Od autora John Green by sme ďalej mohli odporučiť aj knihu s názvom **Na vine sú hviezdy**. Tento román bol vydaný v roku 2014 a približuje život adolescentov Hazel a Augusta, ktorý sa do seba zamilovali. Obidvoch však trápi zákerná choroba a preto sú ich životy výnimočné. Na ich spoločnej ceste sa zamýšľajú nad zmyslom života, láskou, ich existenciou a v neposlednom rade nad smrťou. Tento príbeh končí smrťou Augusta a preto je dôležité dobre zvážiť, komu by sme knihu odporučili.

Nicola Morgan je autorkou ďalšej knihy, ktorú odporúčame a nazýva sa **Stres – nepriateľ nást'ročných**. Táto príručka bola vydaná v roku 2016 a autorka sa v nej prihovára adolescentom a rieši s nimi ich každodenné problémy, s ktorými sa stretávajú a môžu byť pre nich stresové a nepríjemné. Ponúka informácie a fakty o poruchách príjmu potravy, sebapoškodzovaní, depresii, alkohole, drogách, šikane a kyberšikane. Ponúka aj návod, čo robiť, ak sa s konkrétnym problémom adolescent stretne. Knihu môžeme ponúknuť adolescentom v rámci prevencie. Pri konkrétnejších problémoch adolescenta môžeme vybrať určitú kapitolu. Obsahom knihy sú aj príbehy detí, ktoré si daným problémom prešli a na konci knihy sa nachádzajú kontakty, kam by adolescent mohol v prípade potreby zavolať alebo napísať.

Ďalšiu knihu, ktorú rovnako ako predošlú môžeme zaradiť k náučnej literatúre, napísali Nina Brochmann a Ellen Stokken Dahl. Nesie názov **Bez hanby pre baby** a bola vydaná v roku 2021. Kniha obsahuje rôzne otázky, ktoré si dievčatá pokladajú, ale hanbia si ich nahlas spýtať. Rozoberajú sa v nej rôzne témy o ľudskom tele, hygiene, či meniacom sa vzhľade. Autorky píšú na rovnu aj o sexe, nahých fotkách alebo o emóciách a pocitoch. Knihu môžeme odporučiť dievčatám, ktoré sú v období ich prvého menarché.

Okrem vyššie spomínanej knihy by sme mohli dievčatám v adolescencii odporučiť aj knihu **Už som skoro dospelá**, ktorá bola vydaná v roku 2011 od autorky Núria Roca. Bližšie sa v nej vedia dočítať o témach ako sú telesné zmeny, hormóny, menštruácia, sexualita, zdravie, či mnohé iné oblasti ktorými by sa dievčatá v adolescencii mohli zaoberať. Autorka cielila knihu hlavne pre dievčatá ale myslíme si, že by si ju kľudne mohli prečítať aj chlapci, pretože spomínané informácie by rozšírili ich informácie o opačnom pohlaví. Túto knihu by sme mohli odporučiť už deťom pred vstupom do adolescencie, aby vedeli, čo ich čaká a na čo sa majú pripraviť. Autorka napísala rovnako v tom istom roku aj knihu pre dospievajúcich chlapcov. Nesie názov **Už som skoro dospelý**. Táto kniha by taktiež mohla pomôcť chlapcom rozšíriť ich vedomosti.

Výborná kniha, ktorú môžeme dievčatám tiež ponúknuť sa volá **Očarujúca** a napísali ju John a Stasi Eldredge v roku 2006. Zaoberali sa otázkami, ako sú: kto je žena, aké je jej poslanie a prečo Boh stvoril ženu. Kniha je vhodná pre mladé dievčatá, pretože im pomáha orientovať sa v ich pocitoch a životných situáciách. Autori otvorene hovoria o ženskosti a jej podstate, o túžbach, ktoré majú ženy skryté v hĺbke svojej duše a o vzťahoch, ktoré majú so svojimi otcami a budúcimi manželmi. Kniha pomáha dievčatám prejavovať svoje city a nehanbiť sa za to. Odporučili by sme ju pre dievčatá, ktoré sa zaoberajú svojim vnútorným prežívaním, ženskosťou a vierou v Boha. Naopak by sme ju neodporučili neveriacim, lebo by nemuseli súhlasiť a stotožňovať sa s názormi autorov.

Naopak kniha, ktorá by mohla pomôcť chlapcom v adolescencii, sa volá **Zabíjanie levov**. Napísali ju autori John Eldredge a Sam Eldredge formou rozhovoru otca a jeho syna. Kniha vyšla v roku 2018 a je smerovaná mladým mužom a sprevádza ich všetkými životnými skúškami, ktoré ich na ceste k dospelosti čakajú. Spisovatelia pomáhajú svojim čitateľom zorientovať sa a nájsť správny smer v ich živote. Zároveň píšú aj o pocitoch, ktoré tieto časy sprevádzajú. Zdieľajú s nimi ich postoj k peniazom, ako s nimi treba narábať, riešia hľadanie zamestnania a to ako sa v živote správne rozhodovať, preberajú

rozchody, hľadanie pravej lásky a snažia sa objasniť rozdielnosti medzi mužmi a ženami. Približujú aj ich pohľad na manželstvo, sex alebo intimitu. Okrem toho zodpovedajú aj otázky o Bohu a viere. Knihu odporúčame hlavne preto, lebo pomáha chlapcom na ceste stať sa mužmi a nájsť správny spôsob života, ktorí im vyhovuje. Vhodná je adolescentov približne od 15 rokov. Neodporučili by sme ju neveriacim, lebo by mohlo prísť k rozporu s ich presvedčením.

Ďalej by pre chlapcov bola podľa nás vhodná aj kniha **Otázky a odpovede pre chlapcov**, od autorov Gerald Drews a Petra Hirscherová, ktorá bola vydaná v roku 2015. Zameriava sa na tri základné oblasti a to dospievanie, láska a sex. Kniha je písaná cez otázky a odpovede a tak si v nej adolescenti ľahko nájdu presne to, čo hľadajú. Knihu by sme mohli adolescentom odporučiť buď celú alebo vybrať len jednu konkrétnu kapitolu, podľa toho o akú tému prejavujú záujem. Taktiež si myslíme, že si knihu môžu prečítať aj dievčatá.

Podľa našich doterajších skúseností si myslíme, že by adolescenta mohli zaujímať aj životopisné knihy písané podľa skutočnosti. Adolescentovi by takáto kniha mohla ponúknuť vzor dospelého človeka, ktorý ho motivuje k lepšiemu. Napríklad pre chlapcom, ktorý sa venuje futbalu by sme mohli ponúknuť knihu **David Beckham**, vydanú v roku 2004, ktorú napísal autor Ed Greene. Adolescenti sa môžu v knihe dočítať životný príbeh jedného z najznámejších futbalistov a o tom akými vzostupmi a pádmi si prešiel. Kniha je podľa nás vhodná pre deti už od 10 rokov. Zaujať by mohla podľa nás rovnako aj dievčatá, ktoré sa buď zaujímajú o futbal alebo o ženu Victoria Beckham, ktorá je tiež v knihe spomínaná ako žena Davidova Beckhama.

Pri výbere kníh som postupovali tak, že sme si najskôr našťudovali najčastejšie problémy, s ktorými sa adolescenti stretávajú. Osvojené informácie a fakty nám pomohli k tomu, aby sme vedeli, na aké témy sa máme pri vyhľadávaní zamerať. Knihy sme zväčša hľadali v kníhkupectvách a vo verejných knižniciach, kde sme si ich mohli prelistovať a rozhodnúť sa, či si ich chceme prečítať. Ak sa nám pozdávali, prečítali sme si ju a až potom sme sa rozhodovali, či a kedy by sme ju adolescentovi odporučili. Niektoré knihy sme vybrali aj na základe osobných skúseností, čo sa nám v období adolescencie páčilo. Okrem toho sme si nechali aj poradiť od našich blízkych. Celkovo sme prečítali približne 20 kníh a z toho 15 použili. Niektoré sme sa rozhodli nepoužiť, pretože nám neprišli až také zaujímavé a mali mnoho kontraindikácií. Jednou z týchto kníh bolo napríklad literárne dielo napísané autorom Jay Asher. Kniha nesie názov **Mŕtve dievča neklame** a bola vydaná

v roku 2017. Príbeh opisuje život Claya, ktorého spolužiačka spáchala samovraždu. Svoj čin objasnila v magnetofónových páskach, ktoré po sebe zanechala. Celkovo mala až trinásť dôvodov, prečo tento svet opustiť. Príbeh nám prišiel nevhodný, pretože z určitého pohľadu by mohol adolescentom ponúknuť dôvody, prečo spáchať samovraždu a aj návod ako ju vykonať.

4.1 Diskusia

Pri používaní nášho zoznamu by som kolegom v prvom rade odporučila dôkladne poznať človeka, ktorému chcú knihu alebo úryvok z knihy ponúknuť. Biblioterapeut by mal chápať to, čím si jeho klient prechádza a aký je jeho momentálny stav. Každý z nás v sebe skrýva bolesti, ktoré nie sú na prvý pohľad viditeľné. Poznať klienta do hĺbky jeho duše pomôže biblioterapeutovi lepšie zhodnotiť jeho situáciu a ponúknuť mu tú najvhodnejšiu možnú knihu.

Dôležité je vyznať sa aj v klientových záujmoch, názoroch a preferenciách, aby ponúknutá kniha klienta zaujala. Ak je klient napríklad športovo založený, môžeme mu odporučiť knihu so športovou tematikou, ktorá ho podľa našich predpokladov zaujme. V prípade, že klienta kniha nezaujme, nemusí si ju prečítať alebo ju prečíta nasilu a s nechutťou, čomu sa v biblioterapii chceme vyhnúť.

V neposlednom rade je nevyhnutné, aby sa kolegovia pred odporúčením knihy z nášho zoznamu sami oboznámili s jej obsahom, pretože len oni poznajú svojho klienta tak, aby vedeli zhodnotiť, či je daná kniha pre neho vhodná. Je nevyhnutné, aby si ju podrobne celú prečítali a posúdili možné kontraindikácie. Až po precíznom poznaní klienta a obsahu knihy môže biblioterapeut určiť jej vhodnosť danej knihy.

ZÁVER

Obdobím adolescencie si musí prejsť každý z nás. Tento vek je sprevádzaný mnohými búrlivými výkyvmi nálad, či charakteristickými situáciami. Človek si prechádza psychickými, sociálnymi a aj telesnými zmenami. Jednotlivec je jednou nohou ešte stále v detstve a druhou už vstupuje do dospelosti. Adolescent preberá za seba oveľa viac zodpovednosti než kedykoľvek predtým. Na jednej strane musí niesť zodpovednosť za svoje skutky a na druhej strane musí ešte stále plniť požiadavky, ktoré od neho dospelí vyžadujú. Okolie má od adolescenta rozličné požiadavky a očakávania. Niektorí ľudia považujú ľudí v tomto veku ešte za deti a iní už za dospelých.

Na jednotlivcov striehne v období adolescencie mnoho nástrah, s ktorými sa musia popasovať. Úlohou dospelých je adolescentom pomáhať, aby im pomohli toto obdobie úspešne zvládnuť. Mali by im ísť príkladom, motivovať ich k lepšiemu, poskytnúť im dostatočné informácie o ich momentálnej životnej fáze a v čo najväčšej miere zabrániť vzniku rizikového správania, ako je depresia, poruchy príjmu potravy, sebapoškodzovanie, užívaniu drog a alkoholu.

Liečebná pedagogika má podľa nás široké portfólio pomoci, ktoré adolescentovi môže poslúžiť, od prevencii cez liečebnopedagogické programy, až po širokú škálu rôznych druhov metód. Jednou z týchto metód je práve biblioterapia, ktorá využíva pôsobenie literárneho textu.

Cieľom našej práce bolo vyhľadať rôzne literárne diela, ktoré by boli nápomocné pri zvládaní záťažových a krízových situácií v rámci liečebnopedagogického pôsobenia. Tieto literárne diela by sa mali zaoberať problémami, ktoré adolescenti prežívajú. Dôležité je, aby literárne dielo adolescenta zaujalo a aby si z neho odniesol určitú skúsenosť. Celkovo sme našli 15 literárnych textov, ktoré by boli v liečebnopedagogickej praxi podľa nás využiteľné. Z toho usudzujeme, že sa nám cieľ práce podarilo naplniť.

Veríme, že naše odporúčania budú nám a aj našim kolegom v budúcnosti nápomocné. Stále, však je možné naše odporúčania dopĺňovať a zlepšovať. Doba napreduje veľmi rýchlo a adolescencia je obdobie v ktorom jedinci ocenia aktuálnosť literárneho diela.

Preto by bolo potrebné priebežne pridávať aj odporúčania, ktoré sú v súlade s „dnešnými trendami“.

POUŽITÁ LITERATÚRA

ASHER, J. 2017. *Mŕtve dievča neklame*. 1. vyd. Bratislava: Slovart, 2017. 240 s. ISBN: 978-80-556-2706-9.

BÉRES, J. 2015. Bibliotherapy and Creative Writing. In: *Proinflow: časopis pro informační vědy* [online]. 2015, vol. 7. no. 2., 4-11 s. [cit. 2022-31-01]. DOI: 10.5817/ProIn2015-2-2. Dostupné na internete: <https://digilib.phil.muni.cz/bitstream/handle/11222.digilib/134367/2_ProInflow_7-2015-2_2.pdf?sequence=1>.

BLAKEMORE, S. 2012. The mysterious workings of the adolescent brain [videozáznam]. Tedtalk ed. June 2012 [cit. 2022-31-01]. Dostupné na internete: <https://www.ted.com/talks/sarah_jayne_blakemore_the_mysterious_workings_of_the_adolescent_brain>.

BRADSHAW, J. 1990. *Návarat domů*. 1.vyd. Bratislava: Gardenia, 1990. 254 s. ISBN: 80-85662-248.

BROCHMANN, N., DAHL, S. E. 2021. *Bez hanby pre baby*. 1. vyd. Bratislava: Slovart, 2021. 264 s. ISBN: 9788055652047.

CARR-GREGG, M. 2012. *Psychické problémy v dospívání*. 1.vyd. Praha: Portál, 2012. 142 s. ISBN: 978-80-262-0062-8.

Co je gestalt terapie [online]. Praha: Institut pro výcvik v gestalt terapii, Bez dátumu [cit. 2021-25-11]. Dostupné na inetrenete: <<https://www.gestalt-praha.cz/co-je-gestalt-terapie/>>.

DEMUTH, A., DEMUTHOVÁ, S. 2020. Self-Harm in Adolescence as Maladaptive Coping. In *BRAIN. Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience* [online]. 2020, vol. 11. no. 2., [cit. 2022-31-01]. DOI: <https://doi.org/10.18662/brain/11.2Sup1/92>. Dostupné na internete: <<https://lumenpublishing.com/journals/index.php/brain/article/view/3077>>.

DREWS, G., HIRSCHEROVÁ, P. 2015. *Otázky a odpovede pre chlapcov*. 1. vyd. Bratislava: Fragment, 2015. 192 s. ISBN: 978-80-564-0060-9.

ĎURDIAK, L. 2001. *Psychohygienu mladého človeka*. 1.vyd. Nitra: Enigma, 2001. 140 s. ISBN: 80-85471-84-1.

ELDREDGE, J., ELDREDGE, S. 2006. *Očarujúca*. 1. vyd. Bratislava: LÚČ, 2006. 264 s. ISBN: 80-968638-9-4.

ELDREDGE, J., ELDREDGE, S. 2018. *Zabíjanie levov*. 1. vyd. Bratislava: DON BOSCO, 2018. 224 s. ISBN: 978-80-8074-412-0.

EMMEROVÁ, I. 2019. Užívanie drog a drogová závislosť detí a mládeže – medicínsky a pedagogický problém. In *Pediatric pro praxi* [online]. 2019, vol. 20, no. 5., 299-302 s. [cit. 2021-25-11]. DOI: 10.36290/ped.2019.059. Dostupné na internete: <<https://www.pediatricpropraxi.cz/pdfs/ped/2019/05/04.pdf>>.

FENWICKOVÁ, E., SMITH, T. 1994. *Adolescencia*. 1.vyd. Bratislava: INA, 1994. 286 s. ISBN: 80-85680-32-7.

FERKOVÁ, Š. 2015. Úloha školského psychológa pri riešení problému sebapoškodzovania dospelievajúceho. In *Školský psychológ/Školní psycholog* [online]. 2015, vol. 16. no. 1., 82-90 s. [cit. 2021-25-11]. ISSN: 2695-0154. Dostupné na internete: <<https://journals.muni.cz/skolnipsycholog/article/view/12180/10609>>.

FOX, C., HAWTON, K. 2004. *Deliberate Self Harm in adolescence* [online]. 1.vyd. London: Jessina Kingsley Publishers, 2004 [cit. 2021-25-11]. ISBN: 978-1-84310-237-3. Dostupné na internete: <https://books.google.sk/books?hl=sk&lr=&id=j9wPBQAAQBAJ&oi=fnd&pg=PA3&dq=self-harm+in+adolescent&ots=-4tL2Zx7ek&sig=UzabPh-KaiLu0Kd2DJnjXRKbDNs&redir_esc=y#v=onepage&q=self-harm%20in%20adolescent&f=true>. ISBN: 978-1-84310-237-3.

GAJDOŠOVÁ, E. 2015. *Školská psychológia a školský psychológ v 21. storočí*. 1. vyd. Žilina: EUROKÓDEX, 2015. 248 s. ISBN: 978-80-8155-056-0.

- GEJDOŠOVÁ, E. 2020. Krízová intervencia v škole a pomoc školského psychológa. In *Duševné zdravie v školách v kontexte kríz a krízovej intervencie* [online]. Žilina: IPV Inštitút priemyselnej výchovy, 2020, 51-56 s. [cit. 2021-25-11]. ISBN 978-80-89902-20-0. Dostupné na internete: <https://www.konferenciakrizovaintervencia.sk/wp-content/uploads/2020/11/Zbornik_Dusevne-zdravie-v-skolach-v-kontexte-kriz-a-krizovej-intervencie.pdf>.
- GREEN, J. 2013. *Kam zmizla Aljaška*. 1. vyd. Bratislava: Slovart, 2013. 244 s. ISBN: 978-80-556-0604-0.
- GREEN, J. 2014. *Na vine sú hviezdy*. 1.vyd. Praha: YOLI, 2014. 240 s. ISBN: 978-80-551-4002-5.
- GREENE, E. 2003. *David Beckham*. 1.vyd. Praha: Ottovo nakladateľství, 2003. 128 s. ISBN: 80-7181-988-3.
- GRONDŽÁK PÉCHOVÁ, A. 2015. Alkoholizmus ako sociálny problém. In *Sociálno-patologické javy a ich vplyv na život* [online]. Bratislava: VŠZSP sv. Alžbety, 2015, 30-33 s. [cit. 2021-25-11]. ISBN 978-80-8132-147-4. Dostupné na internete: <https://www.prohuman.sk/files/Zbornik_Alumnii_2015.pdf>.
- HANUSOVÁ, J., PÁPEŽOVÁ, H. 2012. *Poruchy príjmu potravy* [online]. Praha: Klinika adiktologie, 1. lekárska fakulta Univerzity Karlovy v Praze a Všeobecná fakultní nemocnice v Praze, 2012 [cit. 2021-25-11]. ISBN: 978-80-87258-98-9. Dostupné na internete: <<http://files.psychologika.webnode.cz/200001297-c9deacad97/prirucka-pro-skolni-praxi.pdf>>.
- HARI, J. 2020. *Strata spojenia*. 1.vyd. Bratislava: Noxi s.r.o., 2020. 408 s. ISBN: 978-80-811-257-1.
- HARPÁŇ, M. 2004. *Teória literatúry* [online]. 3. vyd. Bratislava: Tigra, 2004 [cit. 2022-31-01]. ISBN: 80-88869-36-6. Dostupné na internete: <https://pdfdokumen.com/download/michal-harpa-teoria-literatury_59d67e751723dde65a6e1806_pdf>.

HORŇÁKOVÁ, M. 1999. *Liečebná pedagogika*. 1.vyd. Bratislava: Perfekt,1999. 187 s. ISBN: 80-8046-126-0.

HORŇÁKOVÁ, M. 2007. *Liečebná pedagogika pre pomáhajúce profesie*. 2.vyd. Bratislava: Občianske združenie SOCIÁLNA PRÁCA, 2007. 152 s. ISBN:978-80-89185-28-3.

HORŇÁKOVÁ, M. 2019. *Liečebnopedagogická diagnostika*. 2.vyd. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 2019. 132 s. ISBN: 978-80-223-4846-1.

HORŇÁKOVÁ, M. 2020: Odporúčaný postup pre stratu domova v detstve [online]. In: *Štandardné diagnostické a terapeutické postupy*. Bratislava: Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky [cit. 2022-31-01]. Dostupné na internete: <file:///C:/Users/rebec/Downloads/OP-pre-stratu-domova-v-detstve.pdf>.

HORT, V., HRDLIČKA, M., KOCOIRKOVÁ, J., MALÁ, E. 2008. *Dětská a adolescentní psychiatrie*. 2.vyd. Praha: Portál, 2008. 496 s. ISBN: 978-80-7367-404-5.

CHRISTIANE, F. 2015. *My deti zo stanice Zoo*. 1. vyd. Bratislava: Premedia, 2015. 296 s. ISBN: 978-80-8159-238-6.

JANOŠKO, P. 2015. *Rodinný systém v kontexte teórie a praxe*. 1.vyd. Ružomberok: VERBUM – vydavateľstvo KU, 2015. 105 s. ISBN 978-80-561-0324-1.

Informácie pre uchádzačov. 2017 [online]. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave [cit. 2022-31-01]. Dostupné na internete: <<https://www.fedu.uniba.sk/sucasti/katedry/katedra-liecebnej-pedagogiky/informacie-pre-uchadzacov-o-studium/>>.

KLEIN, F., MEINERTZ, F., KAUSEN, R. 2009. *Liečebná pedagogika*. 2.vyd. Bratislava: Sapientia, 2009. 277 s. ISBN: 978-80-89229-14-7.

KONČEKOVÁ, Ľ. 2010. *Vývinová psychológia*. 3. vyd. Prešov: Vydavateľstvo Michala Vaška, 2010. 312 s. ISBN: 978-80-7165-811-5.

KONRÁDYOVÁ, N., SLAVKOVSKÁ, M. 2019. Čítanie kníh vo vzťahu k verbálnej a figurálnej tvorivosti adolescentov. In *E-psychológie elektronický časopis ČMPS* [online].

2019, vol. 13, no. 4. [cit. 2021-25-11]. ISSN: 1802-8853. Dostupné na internete: <https://e-psycholog.eu/pdf/Konradyova_Slavkovska.pdf>.

KOTRBOVÁ, K. 2021. Multiprofesionálna spolupráca v zdravotnej starostlivosti. In *Lekárske noviny – mesačník slovenských lekárov a zdravotníckych pracovníkov* [online]. *Samostatná odborná príloha novín č. 12/2021 Varia*. Modra: Vydavateľstvo VEEVENT, spol. s r. o., ročník IV., 32 s. [cit. 2022-31-01]. ISSN 2585-9595. Dostupné na internete: <<http://tuculart.eu/ftpgetfile.php?id=273>>.

KOTRBOVÁ, K. 2022. Terapeutický denník v biblioterapii. In *Problems of Education in the Fourth Industrial, Revolution Era. European Scientific e-Journal* [online]. Ostrava: Tuculart Edition, 2022, vol. 1, no. 16., 68-82 s. [cit. 2021-25-11]. DOI: 10.47451/ped2022-01-02. Dostupné na internete: <https://www.researchgate.net/publication/349732570_Therapeutic_Diary_in_Bibliotherapy>.

KOVAČOVÁ, B. 2018. *Biblioterapia v ranom a predškolskom veku* [online]. 1.vyd. Bratislava: Univerzita Komenského Bratislava, 2018 [cit. 2022-31-01]. ISBN 978-80-223-4487-6. Dostupné na internete: <https://www.researchgate.net/publication/327861014_Biblioterapia_v_ranom_a_predskolskom_veku>.

KOVAČOVÁ, B. 2015. *Liečebná pedagogika 3*. 1. vyd. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 2015. 100 s. ISBN: 978-80-223-4015-1.

KOVÁČOVÁ-ŠVECOVÁ, Z. 2017. *Ľudová slovesnosť v literatúre pre deti a mládež*. 1. vyd. Banská Bystrica: Belianum. Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela, 2017. 168 s. ISBN: 978-80-557-1388-5.

KREJČIROVÁ, D., LANGMEIER, J. 2006. *Vývojová psychológia*. 2.vyd. Bratislava: Grada, 2006. 368 s. ISBN: 978-80-247-1284-0.

KRIEGELOVÁ, M. 2008. *Zámerné sebepoškozovanie v detsťví a adolescenci*. Praha: Grada, 2008. 176 s. ISBN: 978-80-247-2333-4.

KREMnickÁ, M. *Fenomenálne fínske školstvo*. n. d. [cit. 2022-31-01]. Dostupné na internete: <<https://eduworld.sk/cd/magdalena-kremnicka/5860/fenomenalne-finske-skolstvo>>.

KRNÁČOVÁ, Z., KRIŽO, V. 2020. *Multidisciplinárny prístup v školách/Školský podporný tím* [online]. Bratislava: Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie [cit. 2022-31-01]. Dostupné na internete: <https://vudpap.sk/wp-content/uploads/2021/07/Multidisciplinarny-pristup-v-skolach_s-recenziou-v1.01.pdf>.

MACEK, P. 2003. *Adolescence*. 2.vyd. Praha: Portál, 2003. 144 s. ISBN: 80-7178-747-7.

MACKOVÁ, K. 2009. Zvládacie stratégie školského stresu. In *E-Pedagogium* [online]. 2009, vol. 9, no. 4., 30-45 s. [cit. 2021-25-11]. ISSN: 1213-7758. Dostupné na internete: <https://e-pedagogium.upol.cz/artkey/epd-200904-0003_zvladacie-strategie-skolskeho-stresu.php>.

MAJZLANOVÁ, K. 2004. *Dramatoterapia v liečebnej pedagogike*. 1.vyd. Bratislava: Iris, 2004. ISBN:80-89018-65-3 2004.

MAJZLANOVÁ, K. 2017. *Základy biblioterapie pre knihovníkov* [online]. 1.vyd. Banskobystrický samosprávny kraj: Krajská knižnica Ľudovíta Štúra, 2017 [cit. 2022-31-01]. ISBN 978-80-85136-58-6. Dostupné na internete: <http://new.kskls.sk/domain/b5/files/edicia/zaklady_biblioterapie_pre_knihovnikov_2017.pdf>.

MORGAN, N. 2016. *Stres nepriateľ nástročných*. 1. vyd. Bratislava: Slovart, 2016. 280 s. ISBN: 978-80-556-1407-6

Odborné činnosti liečebného pedagóga v škole. 2020 [online]. Bratislava: Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie. [cit. 2022-31-01]. Dostupné na internete: <<https://vudpap.sk/wp-content/uploads/2020/12/OC-liecebneho-pedagoga-v-skole.pdf>>.

ONDRUŠKOVÁ, E. 2015. Analýza rizík ohrozenia psychického vývinu dieťaťa v situácii rozvodu rodičov a možnosti jeho sociálnoprávnej ochrany. In *Psychológia a patopsychológia dieťaťa* [online]. Bratislava: Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie, 2015, vol. 49. no. 1-2., 19-30 s. [cit. 2022-31-01]. ISSN: 0555-5574.

Dostupné na internete: <<https://vudpap.sk/x/cinnosti-vudpap/informacna-a-edicna-cinnost/casopisy-vudpap/papd/>>.

ORAVCOVÁ, J. 2002. *Vývinová psychológia*. 1. vyd. Žilina: EDIS, 2002. ISBN: 80-8070-010-9.

PASTERNÁKOVÁ, L., LACA, S. 2011. Ponímanie osobnosti učiteľa v súčasnej škole. In *Medzinárodná vedecká elektronická konferencia pre doktorandov, vedeckých pracovníkov a mladých vysokoškolských učiteľov* [online]. Prešov: Katedra pedagogiky FHPV PU v Prešove, 2011, 262-266 s. [cit. 2022-31-01]. ISBN: 978-80-555-0482-7. Dostupné na internete: <<http://videoportal.fhfv.unipo.sk/2011/konf-ped/Zbornik.pdf>>.

PILARČIKOVÁ-HYBLOVÁ, S. 1997. *Biblioterapia*. 1.vyd. Liptovský Mikuláš: Vydané vlastným nákladom, 1997. ISBN: 80-967875-4-3.

PILKOVÁ, J. 2017. Participácia školského psychológa na podpore duševného zdravia žiakov. In *Školský psychológ/Školní psycholog* [online]. 2017, vol. 18. no. 1., 50-54 s. [cit. 2021-25-11]. ISSN: 2695-0154. Dostupné na internete: <<https://journals.muni.cz/skolnipsycholog/article/view/12180/10609>>.

POLAKOVIČOVA, A., CALTIKOVÁ, M. 2018. *Literatúra - ľahká cesta k maturite*. 1. vyd. Bratislava: Orbis Pictus Istropolitana, 2018. Literatúra pre stredné školy I. – IV. 88 s. ISBN: 978-80-8120623-8.

RADEK, J. 2014. *Memento*. 1. vyd. Praha: Beta, 2014. 304 s. ISBN: 978-80-7306-587-4.

REY, M., J., BIRMAHER, B. 2009. *Treating Child and Adolescent Depression* [online]. 1.vyd. Philadelphia: Lippincott Williams & Wilkins, 2009 [cit. 2021-25-11]. ISBN: 978-0781795692. Dostupné na internete: <https://books.google.sk/books?id=NF1--KSqTAsC&printsec=frontcover&hl=sk&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false>.

ROCA, N. 2011. *Už som skoro dospelá*. 1. vyd. Bratislava: Svojtka & Co, 2011. 48 s. ISBN: 978-80-8107-396-0.

ROCA, N. 2011. *Už som skoro dospelý*. 1. vyd. Bratislava: Svojtka & Co, 2011. 48 s. ISBN: 978-80-8107-395-3.

ROSOVÁ, D. 2018. Význam prevencie drogových závislostí - skúsenosti z realizácie preventívneho programu. In *Podpora duševného zdravia detí a rodín – nové výzvy a vízie* [online]. XXVI. Konferencia Dieťa v ohrození. Bratislava: VÚDPaP, 2018, 75-83 s. [cit. 2021-25-11]. ISBN 978-80-89698-24-0. Dostupné na internete: <<https://www.komposyt.sk/publicita/konferencie/preview-file/zbornikDVO2018web.pdf#page=>>>.

RUPI, K. 2018. *Mlieko a med*. 1. vyd. Bratislava: Lindeni. 2018. 208 s. ISBN: 978-80-566-0755-8.

SEDILEKOVÁ, V. 2019. *Chuť žiť*. 1. vyd. Liptovský Mikuláš: Elist, 2019. 144 s. ISBN: 978-80-8197-224-9.

SOBOTKOVÁ NIELSEN., V. et al. 2014. *Rizikové a antisociálne chováni v adolescenci*. 1.vyd. Praha: Grada, 2014. 152 s. ISBN: 978-80-247-4042-3.

Sociálne determinanty zdravia školákov. 2019 [online]. Košice: Úrad verejného zdravotníctva Slovenskej republiky [cit. 2022-31-01]. ISBN: 978-80-7159-242-6. Dostupné na internete: <<https://hbcslovakia.com/hbcs-slovensko-2017-2018/>>>.

Správa o drogách – 2019 Slovensko [online]. Bratislava: Národné monitorovacie centrum pre drogy [cit. 2021-25-11]. Dostupné na internete: <<https://www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/11351/CDR2019-Slovakia-sk-version.pdf>>.

SVOBODA, P. 2013. *Biblioterapie*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. 107 s. ISBN: 978-80-244-3684-5.

ŠLOSÁR, D. 2020. *Riziko ako sociálna kategória v období adolescencie* [online]. 1.vyd. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2020 [cit. 2021-25-11]. ISBN 978-80-8152-899-6. Dostupné na internete: <<https://unibook.upjs.sk/img/cms/2020/ff/riziko-ako-socialna-kategoria-v-obdobi-adolescencie.pdf>>.

TREBICKÁ, J. 2017. *Depresívna porucha v detskom a adolescentom veku* [online]. 1.vyd. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 2017 [cit. 2021-25-11]. ISBN: 978-80-223-4428-9. Dostupné na internete: <https://www.fmed.uniba.sk/fileadmin/lf/sluzby/akademicka_kniznica/PDF/Elektronicke_knihy_LF_UK/Depresivna_porucha_v_detskom_a_adolescentnom_veku.pdf>.

TREBICKÁ, J., ŠUBA, J., SUROVCOVÁ, A. 2017. Súčasný pohľad na depresiu v detstve a adolescencii. In *Psychiatria pre prax* [online]. 2017, vol. 18, no. 3., 95-99 s. [cit. 2021-25-11]. ISSN: 1339-4258. Dostupné na internete: <<https://www.solen.sk/storage/file/article/b05f6267f8f24a6abf8adae74c98f2c7.pdf>>.

TURČEK, K. 2003. *Psychopatologické a sociálno-patologické prejavy u detí a mládeže*. 2.vyd. Bratislava: Iris, 2003. 168 s. ISBN:80-88778-99-9.

TYRLÍK, M. 2012. *Zátěž v adolescenci*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2012. 93 s. ISBN: 978-80-210-6042-5.

VADRZIKOVÁ, Z. 2021. Prečo je dobré mať liečebného pedagóga v školách? In *Revue liečebnej pedagogiky* [online]. 2021, vol. 14, no 2., 25-27 s. [cit. 2022-31-01]. ISSN: 1337-5563. Dostupné na internete: <https://prolp.sk/wp-content/uploads/2021/12/RLP_2021_2.pdf>.

VÁGNEROVÁ, M., LISÁ, L. 2021. *Vývojová psychologie dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2021. 544 s. ISBN: 978-80-246-4961-0.

VÁGNEROVÁ, M. 2012. *Vývojová psychologie*. 1.vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2012. 536 s. ISBN 978-80-246-2153-1.

VALIHOVÁ, M., Keppertová, M., Šukolová, D. 2015. Učiteľ psychológie z pohľadu žiakov stredných škôl. In *Novinky v pedagogické a školní psychologii* [online]. 2015, vol. 16, no. 2., 118-127 s. [cit. 2022-31-01]. ISSN:2695-0154. Dostupné na internete: <<https://journals.muni.cz/skolnipsycholog/article/view/12170/10600>>.

VINDIŠOVÁ, J. 2012. Sociálnopatologické aspekty adolescentnej subkultúry emo. In *Psychológia a patopsychológia dieťaťa* [online]. 2012, vol. 46, no. 3., 221-229 s. [cit. 2021-

25-11]. ISSN 0555-5574. Dostupné na internete: <<https://vudpap.sk/x/cinnosti-vudpap/informacna-a-edicna-cinnost/casopisy-vudpap/papd/>>.

VIZZINI, N. 2019. *Niečo ako čistá depka*. Bratislava: Slovart, 2019. 376 s. ISBN: 978-80-556-4151-5.

ZIBRINYIOVÁ V., RÁCZOVÁ B. 2016. Kríza mladého veku – nový fenomén? In *Psychologie a její kontexty* [online]. 2016, vol.7, no. 2., 3-14 s. [cit. 2022-31-01]. ISSN 1805-9023. Dostupné na internete: <https://psychkont.osu.cz/fulltext/2016/Zibrinyiova-Raczova_2016_2.pdf>.